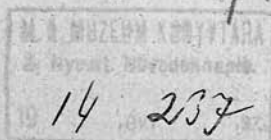

(R2)

18.008A/4/1-2

R
1965

Ant.
189

A korpádi őskori telep.

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem- és régiségtára 1901 okt. 10-től okt. 18-ig a Korpád község határában emelkedő Csunguj nevű domb keleti oldalán ásatásokat végeztetett. Az eke által felszínre hányt első leleteket ma már megboldogult Ferenczy Gyula földbirtokos ajándékozta a múzeumnak s egyben a területet ásatások céljaira a legnagyobb kézséggel felajánlotta. A múzeum igazgatósága e sorok íróját azonnal helyszínére küldötte s megbizta az ásatások vezetésével.

Korpád kisközség Kolozs vármegyében a Kis Szamos jobb partján fekszik, az államvasutak apahidai állomásától keletre, attól légvonalban mintegy 5 klm. távolságra.¹ Mint megannyi mezőségi falu, Korpád is alacsony dombok által határolt keskeny völgyben épült fel. A Csunguj nevű domb, a melyet az ásatások idején egész terjedelmében szántóföldül használtak, a falutól északra egy sekély vizű csermely völgye fölé emelkedik. A domb keleti homlokán a csermely vízszíne fölött átlag 25–30 m. magasságban mintegy 180 □ m. területen folytak az ásatások. Kubikoló rendszerrel XV kubikot ástunk fel.

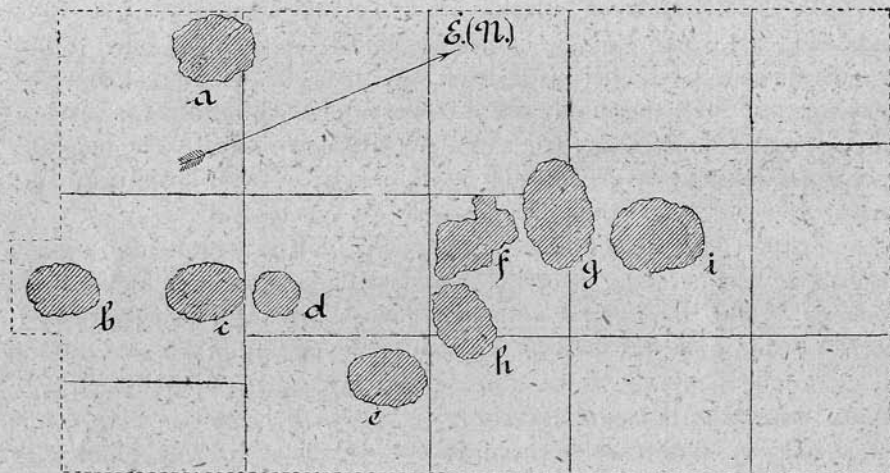
A mikor a telep felfedésére került a sor, a szántóvető ekéje az emlékeket már elérte s épen azért nem nagy reménységgel fogtunk munkához. Az ásatásoknak azonban mégis meg volt az az eredménye, hogy 8 kunyhó helyét és a kunyhók formáját nagy valószínűséggel sikerült megállapítanunk. Miután semmi jelből nem következtethettünk arra, hogy az emlékekben gazdagabb és mélyebbre hatoló földfoltok (kunyhóhelyek) egy nagyobb méretű lakóhely részei voltak, fel kell tételeznünk, hogy külön álló, kis méretű kunyhók maradványaival van dolgunk. A telep térképén (1. kép) az egykori kunyhók helyét és egymáshoz való viszonylagos fekvését vonalkázott ovális terek jelölik.

A kunyhó helyeket tartalmazó kubikok mindenképpen már az első ásonyomban (1–22 cm.) fordultak elő edénytöredékek és pácza lenyomatokat tartalmazó, vörösre égett agyagrgökök, mely utóbbiak minden esetben laza, szivacsos külsővel bírnak. Ezek az emlékek a legfelső humus rétegben csak szórványosan és másodlagos fekvőhelyről kerültek elő, de legtöbb esetben a földszínétől már 25 cm. mélyen a kunyhók-

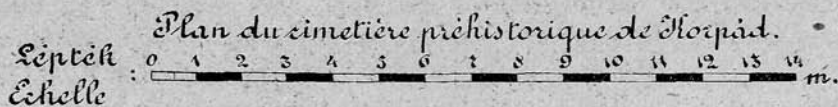
¹ A címlapra nyomott térképen 1. sz.

nak a mezőgazdasági munkák során érintetlenül hagyott maradványait is megtaláltuk. Az őskori telep emlékeit bizonyára ilyen mélységig tépte fel és hordta szét az eke. A kunyhóknak még érintetlenül talált maradványait többé-kevésbé ovális felületen elhelyezkedő, nagy mennyiségű égetett agyagrög (szuvat) és edénytöredék jelezte.

A vékonyabb és vastagabb pálcza lenyomatokat tartalmazó agyagrögök kétségtelen bizonyítékai annak, hogy az őskorban e helyen vesszőfonásos és polyvával kevert agyagsárral körültapasztott kunyhók állottak.

El korpádi őskori temető térképe.

1. kép.

Fig. 1.

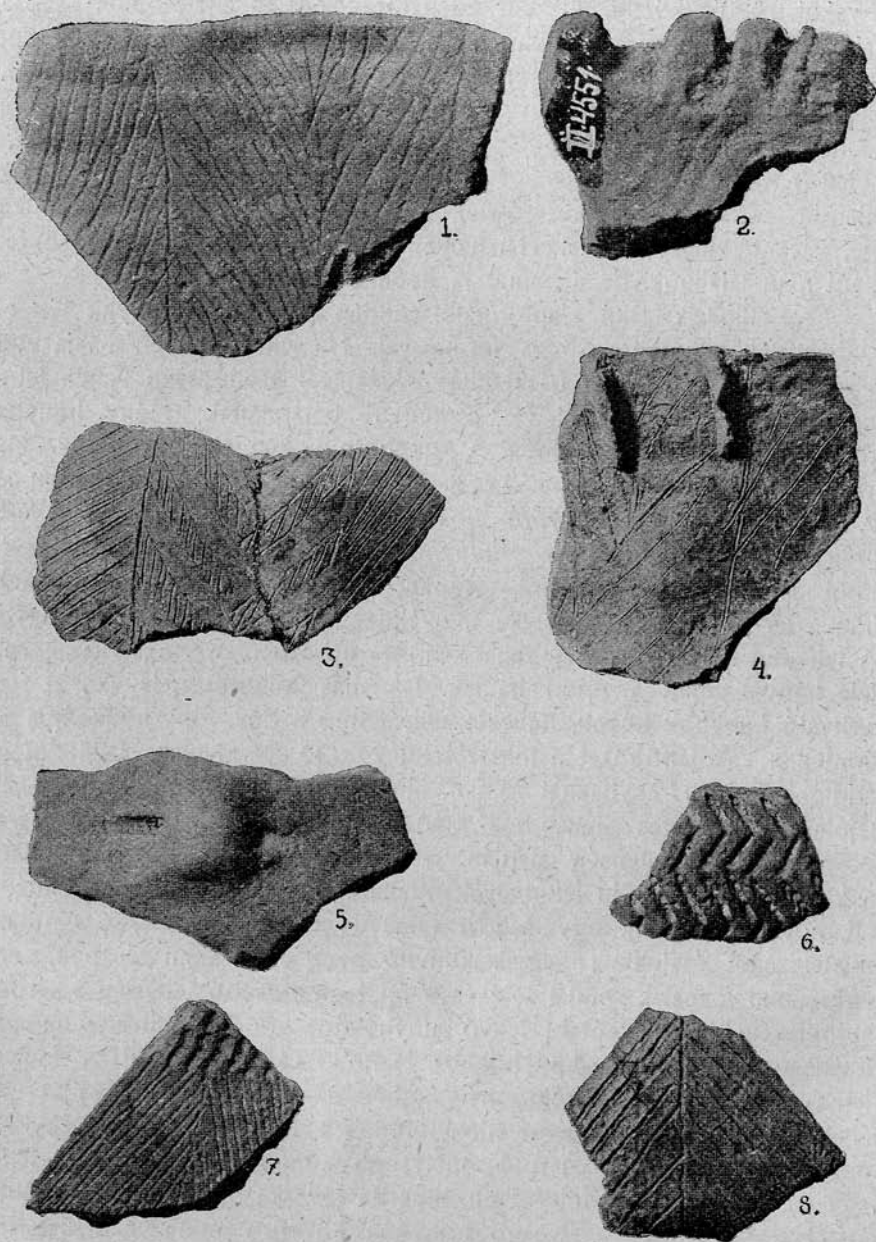
Az is bizonyosnak látszik, hogy a kunyhók alapformája ellipszis alakú volt, legalább abból a tényből, hogy az égetett agyagrögök egy esetet kivéve (*f*) mindig ilyen felületen heverték, másra alig következtethetünk.

Földbe mélyített czölöpöknek, helyesebben karóknak nyomaira sem a kunyhók külső határvonalán, sem a kunyhók belsejében nem akadtunk, ami arra mutat, hogy a kunyhók vázát alkotó karókat csak sekély mélységig eresztették a fekete humusba s így a humus alatti agyagrétegbe nem nyultak le.

Az összeomlott kunyhók vakolatrögei kibontás után az emlékekkel kevert fekete humus közt — mondhatni — összefüggő vörös folt alakjában tárultak a szemlélő elé. Sok esetben edénytöredékeket találtunk

a vakolatrögök között, máskor edénytöredékek és állatcsontok csak a vakolatrögök alól, tehát a kunyhó belsejéből kerültek elő, de volt eset arra is (*c*), hogy emléket sem a rögök között, sem azok alatt nem találtunk. Ez utóbbi esetben azonban a kunyhó közvetlen közelében találtuk meg a konyha hulladékokat az ezek befogadására szolgáló üregben (*d*). A kunyhók földje egy esetben sem volt tapasztott. A belőlük kikerült emlékek a vakolatrögökkel együtt fekete humussal kevert 15—25 cm. vastag réteget alkottak. Tűzhelyet sem a kunyhókban, sem azokon kívül nem találtunk, de a hamunak nyomát itt-ott észleltük.

Az ellipszis alakú alapformától csupán az *f* jelű kunyhó tért el szabálytalan hossznegyszöges formájával. Ha valóban ilyen alakja volt a kunyhónak és nem az összedülés alkalmával esetlegesen vették fel a vakolatrögök ezt a formát, — a kunyhó bejáratának az ény. irányba kiugró keskeny részt tarthatnók. A kunyhó hossz tengelye így is dny—ék. irányu, a mi azért bír fontossággal, mert ugyancsak dny—ék. irányu az *a*, *b*, *c*, *e*, és *i*, jelű kunyhók hossz tengelyének iránya is. A *d* jelű üreg, a mint látni fogjuk, a *c* kunyhóhoz tartozó személgödör lehetett. Ettől az általános tájolástól csupán két kunyhó hossz tengelyének iránya tér el, a *h* és *g* jelűeké, melyeknek hossz tengelye ny—k. irányu. A felfedett 8 kunyhó közül tehát kettőnek hossz tengelye más világrészek felé irányul, mint a többi hatnak. De más különbség is van az így szétváló kunyhók között, nevezetesen, a míg a dny.—ék. irányoknál az érintetlen vakolatrögöket a földszínétől 25—30 cm. mélyen találtuk meg, addig a k—ny. irányuaknál 75 cm. mélyen, tehát a kunyhók különböző tájolásával lényeges niveau-beli különbség jár együtt. Arra a kérdésre, hogy ez utóbbi jelenség alapján szabad-e chronologiailag elkülöníteni a különböző niveau-ju lakóhelyeket, határozott feleletet az a körülmény ad, hogy a kunyhók egymáshoz relatívus helyzetében csak egymásmellettséget észleltünk; egyik kunyhó sem épült sem részben, sem egészében a másik romjai fölé és a mi legfontosabb jelenség e kérdés eldöntésénél, a mélyebben fekvő kunyhókhoz tartozó kulturréteg azonos a magasabb fekvésű kunyhókhoz tartozó kulturréteggel, a melyet jelen esetben az 1—25 cm. mélységben szanaszét heverő és az eke által már részben bolygatott edénytöredékek és vakolatrögök képviselnek. A különböző tájolású és mélységű kunyhók egykori lakói tehát egy és ugyanazon a földszínen éltek és így nagyobb időbeli különbséget a különböző mélységű kunyhók között nem tételezhetünk fel. Hogy nem húzamos időn át lakta ember e területet, azt a kulturrétegek emlékekben való szegény volta bizonyítja. Leghelyesebbnek látszik tehát az a föltevés, hogy a *h* és *g* jelű kunyhók földbe mélyítettek voltak, míg a többi a földszínen állott, vagy csak alig volt abba bemélyítve. A mi pedig a kunyhók eltérő tájolását illeti, abban talán a helyi álta-

2. kép. Edénytöredékek a korpádi őskori telepről. 1—3 *a* kunyhóból; 4 *d* üregből
5 *e*-, 6—8. *f* kunyhóból.

Fig. 2. Fragments de vases de la station préhistorique de Korpád. Les no. 1—3.
proviennent de la cabane *a*; 4 provient du vide *d*; 5, de la cabane *e*; 6, 7, 8. de
la cabane *f*.

lános szokástól eltérő idegen hatásokat sejtethünk a nélkül azonban, hogy erre vonatkozólag jelen ismereteink alapján egyenes feleletet kaphatnánk. Bizonyosan csak azt állapíthatjuk meg, hogy a telepről előkerült legfejlettebb ornamentikával bíró keramikus emlékek a *g* jelű kunyhóból kerültek elő, tehát abból, amely *h* jelű társával együtt úgy tájolás, mint niveau tekintetében elút a többtől.

És most lássuk röviden az egyes kunyhók leletkörülményeit és az előkerült emlékek ismertetését.

a) kunyhó közeléből a kubik területéről 1—30 cm. mélyen több vakolatrög és edénytöredék. 30 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt, alatta 45—50 cm. mélységig edénytöredékek, állatsontok, csigák kerültek elő. Méretei: h. = 160 cm., sz. = 120 cm. Hossziránya: dny—ék. Az edény töredékek jellemző darabjait 2. sz. képünkön 1—3 sz. alatt mutatjuk be.

1. Nagyobb edény perem része. Anyaga apró kvarcyszemek hozzáadásával eléggé finoman iszapolt. Technikája: kézzel formált, felülete simított. Égetése egész anyagában téglavörös és folt nélküli. Diszítése: bekarcozott ágdísz. A kunyhóból kikerült edénytöredékek $\frac{2}{3}$ -da ilyen. 2. Nagyobb edény fogazott perem része. Anyaga, technikája, mint az előbbié. 3. Nagyobb edény hasrészének töredéke. Anyaga: nagyobb kvarc szemekkel kevert. Technikája: kézzel formált, külső felülete simított, belsején csiszolás határozott nyomai. Égetése szürke, vöröses foltokkal. Diszítése: a bekarcozott függőleges egyik oldalán fésűs, — másik oldalán szalagdísz. Az edénytöredékek $\frac{1}{3}$ -da ilyen, azzal a különbséggel mégis, hogy több esetben a belső felület is simított. A kunyhóban lelt más edény peremek és fenék részek átmetszetét lásd a 4. képen 3. 4. 5. 7. sz. a. A *csontok* juh, disznó és szarvasfélékhez tartoznak, a *csigák* közönséges kerti, vagy éti csigák. (*Helix pomatia*.)

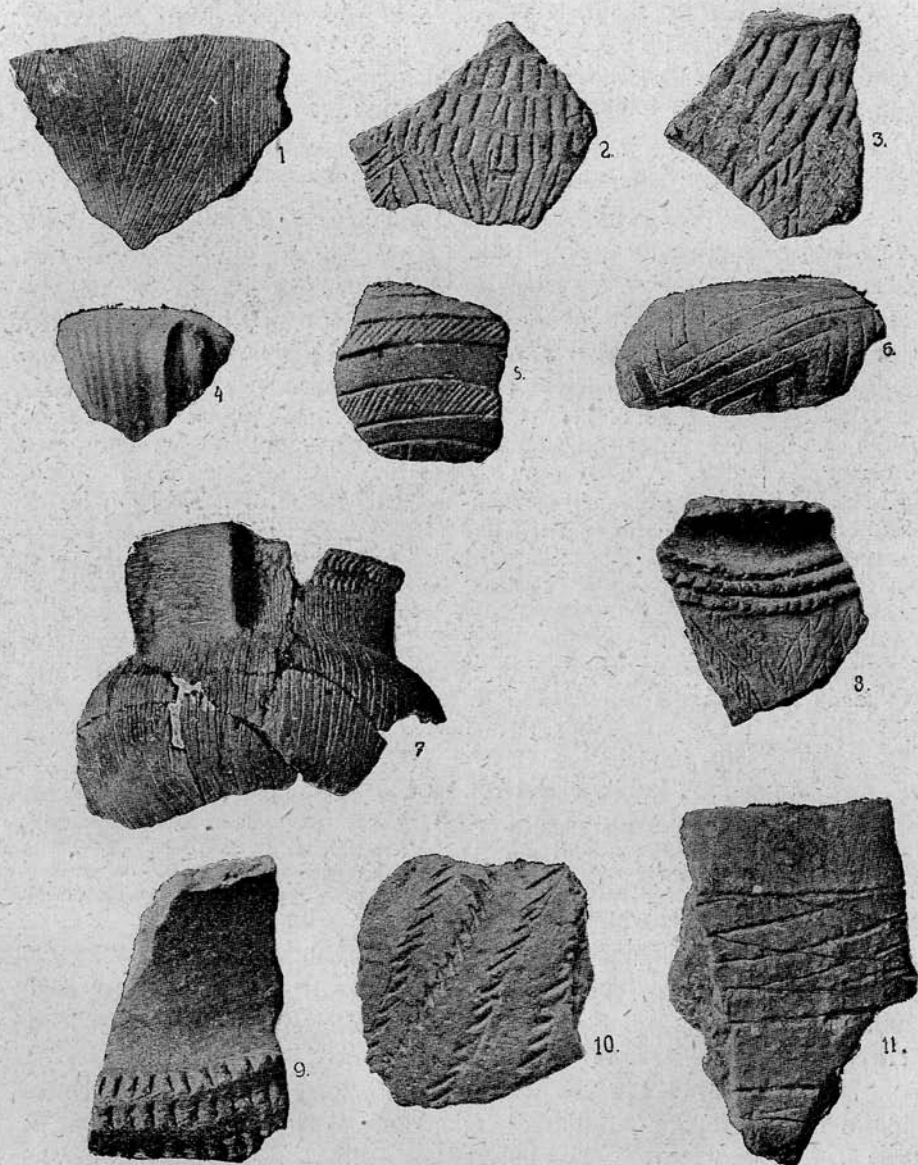
b) kunyhó. A kubik területéről 1—30 cm. mélyen több vakolatrög, 30 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt, alatta kevés edénytöredék. Méretei: h. 160 cm., sz. 100 cm. Hossziránya: dny—ék.

Az innen előkerült edénytöredékek anyaga, technikája, égetése, diszítése olyan, mint az *a)* kunyhóból kikerülteké.

c) kunyhó közelében 1—25 cm. mélyen több vakolat-töredék. 25—30 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt; sem közötté, sem alatta nem találtunk semmit, még edénytöredéket se. Méretei: h. 150 cm., sz. 1 m. Hossziránya: dny—ék. A kunyhó közveflen közelében, attól ék-re,

d) jelű helyen 175 cm. mélyre hatoló, fordított kúpalakú penészes földfoltot találtunk. E földfoltból edénytöredékek, csigák, állatsont és egy kagyló kerültek elő. A *c)* kunyhóhoz való közelsége, alakja, méretei és tartalma alapján alig tarthatjuk másnak, mint a *c)* kunyhóhoz tartozó személgödörnek.

Az üregből kikerült edénytöredékek közül való a 2. képen 4. sz. alatt bemutatott peremrész. *Anyaga*: kvarcyszemekkel kevert. *Technikája*: kézzel formált, külső felülete érdes, belseje simított csiszolás nyomaival. Égetése fontos; kívül szürkés vörös, belül barna. Peremén két függőleges,

3. kép. Edénytöredékek a korpádi őskori telepről. 1–6. *g*-, 7. *h*-, 8–11. *i* kunyhóból.

Fig. 3. Fragments de vases de la station préhistorique de Korpád. Les no. 1 à 6. proviennent de la cabane *g*; 7. de la cabane *h*; de 8 à 11 de la cabane *i*.

rarakott rövid borda. Diszítése bekarczolt vonaldísz. Ilyen és ehhez hasonló anyagú, technikájú és égetésű a többi edénytöredék is. A keramikus anyagon kívül tartalmazott e gödör egy drb. juh fogat, 14 drb. kerti csigát és 1 drb. folyami kagylót.

e) *kunyhó*. A kubik területén 1—25 cm. mélyen sok vakolatrög. 25 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt, alatta 45 cm. mélységig kevés edénytöredék és 3 csiga. Méretei: h. = 170 cm., sz. = 130 cm. Hossziránya: dny—ék.

A kevés edénytöredék egyrésze érdes, másrésze símitott felületű, valamennyi foltos, tökéletlen égetésű s színük a barna és vörös közt váltakozik. A telep egyetlen horizontális zsinorfüllet ellátott darabját mutatja 2. sz. képünkön az 5. sz. alatti edénytöredék. (Átmetszetét lásd 4. kép 6. sz. a.) Diszítetlen.

f) *kunyhó*. A kubik területéről 1—25 cm. mélyen szanaszét heverő sok vakolatrög. 25—40 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt, mely alól edénytöredékek és egy kis drb. kovaszilánk került elő. Méretei: h. = 170 cm., sz. = 120 cm. Hossziránya: dny—ék.

Ide tartoznak a 2. képen 6—8 sz. alatt diszített edénytöredékek. Mindháromnak anyaga apró kvarcz-szemekkel kevert s valamennyi kézzel formált edények tartozéka és úgy külső, mint belső felületük símitott. Égetésük tökéletlen. A 6 sz. alatti mélyített zeg-zúg vonalas-diszítéssel ellátott tál, vagy csésze peremrésze. Színe téglavörös, magva sötétszürke 7. Színe vörösesbarna. Diszítése bekarczolt ág és ponczolt dísz. 8. Sötétszürke színű bekarczolt ágdíszszel. A kovaszilánk a kipakolás folyamán elkallódott. A kunyhót magába foglaló kubik területéről 25 cm. mélységből került elő az a rövid vaskés, melyet 6. képünkön 1. sz. alatt mutatunk be. Háta görbülő és tetemesen megvastagodik. Nyilvánvaló, hogy az őskori telephez semmi köze.

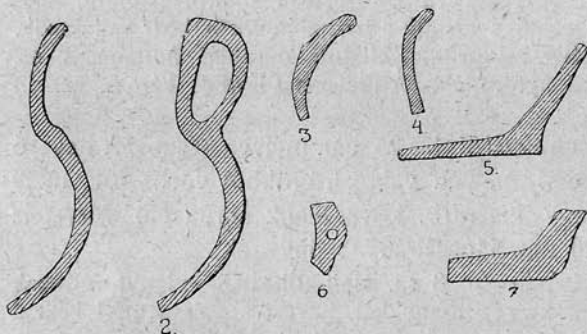
g) *kunyhó*. A kubikban 1—25 cm. mélységig pár vakolatrög, 25—75 cm.-ig bolygatott föld, 75 cm. mélyen vakolatrögökből vörös folt; alatta 90 cm.-ig edénytöredékek. Méretei: h. = 220 cm., sz. = 140 cm. Hossziránya: k—ny.

A legfejlettebb ornamentikával bíró edénytöredékek innen kerültek elő. Lásd 3. kép 1—6. sz. Valamennyinek anyaga apró kvarcz-szemekkel kevert s valamennyi kézzel formált.

1. Símitott felületű, barnászörös színű, bekarczolt lombdíszszel. 2. Lomb és betűzdelt vonalka-díszszel. Egyébként, mint az előbbi. 3. Fésűs-, szalag és betűzdelt vonalka-díszszel. Egyébként, mint az 1. sz. alatti. 4. Színe külső felületén fekete csiszolás nyomaival, belső felülete barna. Mély fekete színével és az edény testéből kihúzott plasztikus diszítésével annyira elűt a telep keramikus anyagától, hogy hajlandók vagyunk a telephez nem tartozó emléket látni benne annyival is inkább, mért társak nélkül egymagában áll. 5. Símitott felületű, csiszolás nélkül. Színe vörös. Diszítése: mélyen bekarczolt szalag-, illetve spirális dísz minden második szalagon parányi betűzdelések folytán előálló vonalkázással. 6. Egész anyagában sötétszürke tál vagy lapos csésze hasrésze. Belül símitott, kívül a simán hagyott szalagokon csiszolt felületű. Diszítése: síma maandertípusú szalag, melyet tűzdelt diszítésű alakú szalagok zárnak körül. Erről még alább szólni fogunk.

h) *kunyhó* közeléből 1—25 cm. mélyen pár edénytöredék és vakolatrög, 25—75 cm. kevert föld. 75 cm. mélyen vakolatrögből vörös folt, alatta 90 cm.-ig disztített edény töredékei. Méretei: h. = 180 cm., sz. = 130 cm. Hossziránya: k—ny.

A *kunyhó* belsejéből egyetlen füles edény hiányos apró töredékei kerültek elő. Lásd 3. képen 7. sz. a. Az edény *anyaga* kvarcz-szemekkel kevert. *Technikája*: kézzel formált, kívül érdes, belül simított felületű. Égetése tökéletlen; színe barnászvörös. Szalagos fülét vízszintes, testének felületét

4. kép. Az őskori telep edénytöredékeinek jellemző keresztmetszetei.

Fig. 4. Coupes caractéristiques des fragments de vases de la station préhistorique.

hiába keresünk. Legközelebbi lelőhelye a Túr-Toroczkói hegyvonulat. Keménysége miatt tűzgerjesztésnél szikra-csiholásához is használhatták. Tompított élei használat nyomát mutatják.

i) *kunyhó* közeléből 1—25 cm. mélyen pár vakolatrög és edénytöredék. 25 cm. több vakolatrög és alatta fekete föld közt edénytöredékek, állatcsontok, kerti csigák. Méretei: h. = 160 cm., sz. = 150 cm. Hossziránya: dny—ék.

Jellemző edénytöredékeit lásd a 3. képen 8.—11. sz. a. Anyaga mind a négynek apró kvarcz-szemekkel kevert. *Technikájuk*: szabadkézből formáltak simított felülettel. Égetésük tökéletlen. 8. Edény nyakrész. Belső felülete vörös, külső felülete barnászürke. Pereme alatt 3 — párhuzamosan felrakott — fogazott borda szalad körül. Az alsó bordához derékszög alatt megtört, bekarcsolt szalagdísz csatlakozik, melynél mindeu második szalag bekarcsolt függőleges vonalakkal van kitöltve. 9. Az edény simán hagyott nyakából a benyomkodott díztésű váll kissé kiugrik. Színe sötétszürke. 10. Egész anyagában halványvörös színű. Díztó eleme a bekarcsolt függőleges ponczdíszsel kombinálva. 11. Egész anyagában sötétszürke. Díztése bekarcsolt két párhuzamos közt rombusz hálózat.

* * *

Látjuk tehát, hogy telepünkről — eltekintve a nagy számú vakolatrögtől — más, mint edénytöredék alig kerül elő. Az egyetlen vaskés

kivételével, melyet nem számíthatunk a telep emlékei közé, fémnek nyomát sem találtuk, de nem került elő csontszerszám sem, holott ilyeneknek jelenlétét feltételezhattuk. Kőszerszámot is csak egy darabot találtunk, a porplyr-tufa törőkövet a h. kunyhó közelében.

A keramikus anyag közt ép darabot hiába keresünk, valamennyi apró töredékekben maradt ránk, de technikájuk és jellegzetes díszítésük segítségével ilyen állapotban is alkalmasok arra, hogy segítségükkel a telep hozzávetőleges korát megállapíthassuk. Anyaguk, a mint fentebb láttuk, apró kvarczzsemeket tartalmaz, de különben elég finoman iszapolt. Valamennyit szabadkézzel formáltak. Legtöbbjét az u. n. *simító* gyártási technika jellemzi, melynél az edényt kiformálás után finom agyagsárral még egyszer átvonták, miáltal az edény felülete fénytelen sima felületet kapott. *Érdes* és *csiszolt* felületű darabok ritkábban fordulnak elő s a mennyiben csiszolt a felület, a csiszolás nem tökéletes. Hasonló anyagú és technikájú keramikus anyagot egy keskeny bronzvéső társaságában az apahidai őstelepen (zsuki átjáró mellett) találtunk.¹ Ott is a simított felületű edények voltak túlsúlyban, melyeknek díszítése is sok rokon vonást mutat a korpádi edények díszítésével.

Edénytöredékeinket a *mélyített* (bekarczott) díszítés kizárólagos alkalmazása jellemzi, melynek elemei az egyenes vonal, a benyomkodott, bekarczott és betűzdelt vonalka és pont. Motivumai a *fésüsdísz*, az *ág-*, vagy *fenyőlombdísz*, a *szalag-*, a *hálózat*os, vagy *rácsdísz* és két esetben a *maender szalagdísz*. Edénytöredékeinken ezen utóbbi legfejlettebb díszítő elem és a legegyszerűbb fésüsdísz között mondhatni minden átmenetre találunk példát úgy, hogy az egyes kunyhók keramikus anyaga közt e tekintetben is érezhetjük a szerves összefüggést. A *fésüsdíszre* jellemző példát mutat a 3. kép 7. sz. alatti edénytöredék, ahol benyomkodott díszítéssel párosul. Az *ág-*, vagy *lombdísz* (2. kép 1. 7.) alapjában véve nem egyéb, mint a fésüsdísznek szimmetrikus alkalmazása egy függőleges vonal jobb és bal oldalán. Leggyakrabban e díszítő forma fordul elő edényeinken s úgy látszik, némely edény egész felületét ilyen módon díszítették; először az edény testét egymástól szabályos, vagy szabálytalan távolságban vont függőleges vonalakkal részekre osztották s azután az így előálló tereket a fésüsdíszítés mintájára a függőleges osztóvonalhoz többé-kevésbé hegyes szög alatt törő, párhuzamos vonalakkal töltötték ki. Az ágdíszről a *szalagdíszre* való átmenetet képviseli egyik edénytöredékünk, amelyen a függőleges baloldalán ritkább vonalkázás tölti ki a teret, mint annak jobb oldalán (2. kép 8.). Más esetben egy lépéssel tovább fejlődik a díszítés amikor e ritkább vonalkázott részen a keskeny szalagok minden másodika újlag apró függő-

¹ Dolgozatok az Erd. Nemz. Múz. érem és régiségtárából 1911. 1—20. l.

leges vonalkák által van kitöltve. Ezek a szalagok mintegy kiemelik a közöttök simán hagyott szalagokat, melyek a vonalkázottakkal együtt derékszög alatt megtörve szaladnak a másik függőleges vonalhoz s így az ék alakban megtörő szalagdiszítványeknek egész sora áll elő. (2. kép 3., 3. kép 3. 8.)

A párhuzamos vonalak néha közbeeső függőlegeseken át távolabbi függőlegeseket kötnek össze, minek eredménye a *háló*, vagy *rácsdíz*, a mely a vonalak iránya szerint négyzetes, vagy rombikus szemekből állhat. (2. kép 4., 3. kép 11.)

A geometriális diszítés legfejlettebb formáira is mutatnak példát edénytöredékeink, nevezetesen az 3. kép 5 és 6. sz. alattiak. Egyiken talán *spirális-maeander* szalagokat, — a másikon derékszögben *megtörő maeander* szalagokat látunk. A diszítés alapformáját, a simán hagyott szalagokat mindkettőnél bevonalkázott szalagok veszik közre, ami felfogás és technika tekintetében is feltűnő egyezést mutat az előbb említett szalagdiszítésekkel. Lényeges eltérés a szalag diszítések kezdetlegesebb és e fejlett formái között csak abban van, hogy a míg azoknál bekarcsolt vonalkák töltik ki a szalagot, addig ezeknél e vonalkák parányi négyzetes betűzdelés által álltak elő.

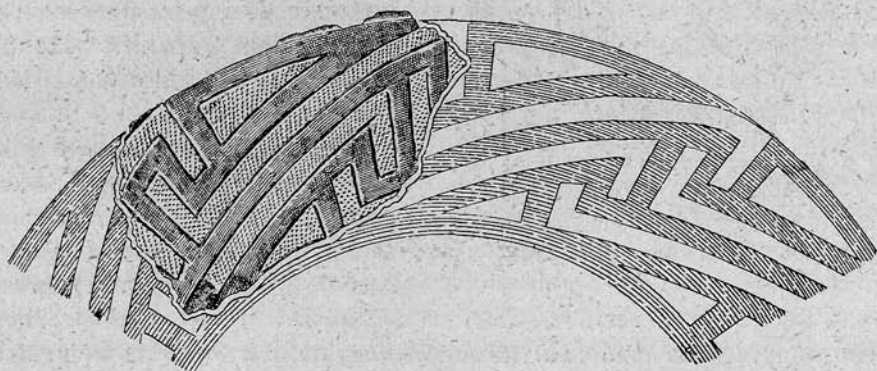
A diszítés e módja első tekintetre többi edényeink diszítésének módjától idegen, eltérő, de valójában nem kell egyebet látnunk benne, mint tűzdelés folytán előállt aprószemű hálózatos, vagy rácsdíz, melylyel külön-külön és más formában más edénytöredékeinken is találkoztunk. Új motívumot tehát nem képvisel.¹

És itt külön is fel kell hívni a figyelmet a 3. kép 6 sz. alatti edénytöredékre, melynek diszítványát $\frac{1}{2}$ nagyságban és részben kiegészítve rajzban is adjuk. (5. kép.) Ez edénytöredéken az ellentétesen szembeállított és egymásba kapcsolódó alakú szalagok képviselik a hálózatos diszítványt, melyből a csiszolt felületű, maeander típusú síma szalagok mintegy kiemelkednek. A kivételnél úgy a tűzdelésben, mint a szalagok vonalvezetésében és a geometriai formáknak betartásában oly határozott szabályszerűséggel-, pontossággal-, gondos munkával találkozunk, a milyennel hasonló jellegű keramikus anyagon, — a butmiri emlékeket sem véve ki, — eleddig alig találkoztunk. Különösen megérdemli figyelmünket az a helyes formaérzék, a melylyel a diszítvány készítője az egyébként kötött formájú, törtvonalú maeandert a diszített felület szélein feloldja és önmagába visszatérő háromszögekké alakítja

¹ Hogy valóban a háló, vagy rácsdíz sajátos formáját kell e betűzdelte vonalka sorokban látnunk, legmesszebbmenően bizonyítják azok a korpádiakkal egyező jellegű emlékek, a melyeket az Erdélyi Nemzeti Múzeum régiségtára a Torma Zsófia-féle gyűjteményben őriz és a melyeken a nagyobb méretű maeanderszerű szalagokat valóban *bekarcsolt hálózatosdíz* zárja körül.

a maeander (minta) folytonosságának látszatát megtartja s egyben a térkitöltésről is tetszetősen gondoskodik.

De kiérzik e diszitményből az is, hogy készítője feladatával tisztában volt, tudta nevezetesen azt, hogy egy csonka-kupalakú tér betöltésére vállalkozott s e feladatához mérten *szerkesztette meg* az edény diszitményét, mert az a körülmény, hogy úgy az ∞ alakú szalagok rövid szárai, mint általában a többé-kevésbé függőleges rövid vonalak mindannyija egy központ, — az edény fenék részének központja felé tart, tehát rádiusszerűen kezeltek, a diszitmény értelmes *szerkesztése* mellett szól. Nem ötletszerűen járt el tehát a diszitésnél, hanem megszerkesztette azt. A rövid vonalak kifelé való divergálásának természetes eredménye, hogy a diszített felület felső szélén a központtól távolabb eső háromszögek nagyobb méretűek mint az alsók, melyek a központhoz

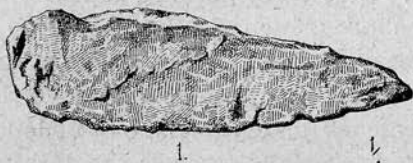
5. kép. A 3. kép 6. sz. alatti edénytöredék diszitménye.

Fig. 5. L'ornement du fragment de vase fig. 8. no. 6.

közelebb esnek. Tudatosan, helyes forma érzékkel megszerkesztett diszitménnyel van tehát dolgunk, melynél a geometriai formák tökéletlenségéről, vagy éppen decadens voltáról, — mint a hogyan áll ez a legtöbb hasonló korú és technikájú emlékre, — szó sem lehet, ellenben azok tökéletességéről beszélhetünk.

Arra a kérdésre, hogy készítője milyen módon, miféle eszközökkel szerkesztette meg a diszitményt, egyenes feleletet magától a diszitménytől nem kapunk, de minden valószínűség a mellett szól, hogy a szerkesztés ugyan az edény számára, de nem magán az edényen történt, hanem talán szövet- vagy bőrdarabon, melyről aztán az edényre vitetett át. A formák szabatos betartása e feltevés mellett szól. Magánál a szerkesztésnél pedig — mint manapság is a maeander geometriai szerkesztésénél — nagy valószínűséggel a hálózatos osztályozásnak jutott nagy szerep (a bőr polusai, a szövet apró szemei), melynek emlékét a Z alakú szalagok betűzdelte ékítményeiben kell keresnünk.

De ha a fenti diszítmény kivitelének módjától és eszközeitől eltekintünk is, kétségtelen, hogy a maeander typusu szalagdiszítványoknak olyan példájával van dolgunk, a mely szabatos formáival bátran szolgálhatott

2 a.

2 b.

6. kép. Szorványos leletek: 1. az őskori telepről, 2 a. 2 b. Korpád határáról.

Fig. 6. Trouvailles sporadiques: no. 1. de la station préhistorique, no. 2 a. et 2 b. de les limites de Korpád.

fém vagy egyáltalában nem fordul elő, vagy ha igen (apahidai bolygatott telep³), olyan formákkal, melyek a bronz-kor legelejére, helyesebben a csiszolt kőkorszakról a bronzkorszakra való átmeneti időre utalnak.

* * *

Korpád határáról már az ásásokat megelőzőleg több emlék került múzeumunkba, melyeknek ismertetése nem tartozik e cikk keretébe, de bemutatunk egy üvegpasztából készült nagy gyöngyszemet (6. kép 2a, 2b) mint amely az ásások alatt egyik távolabbi határrészen szorványosan került felszínre.

Dr. Kovács István.

¹ Fiala—Hoernes—Radinszky: Die neolithische Station von Butmir bei Sarajevo in Bosnien. Wein. I. Theil, 1895; II. Theil, 1898.

² Az Erd. Nemz. Múzeum régiségtára a korpádiakkal analog diszítésű edény-töredékeket őriz a következő lelőhelyekről: Boholt (Hunyad vm.), Borzás, Csáklya, Gyéres, Kolozsvár, Kudu, Apanagyfalu, Szászsebes vidéke, Vláháza. Ugyancsak sok analogiát találunk a Torma Zsófia-féle gyűjteményben is.

³ Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum érem és régiségtárából 1911. 1—20. l.